Asszonybecsület
Mikszáth Kálmán: Bede Anna tartozása
A foglalkozás időtartama: 45 perc
Foglalkozás a Mikszáth Kálmán: Bede Anna tartozása című kisfilmhez

A történet két síkon játszódik. Egy, amit Mikszáth Kálmán megírt, s ami teljes egészében elénk tárul: Bede Erzsi története. A másik, amit csak sejtet, amiről töredékes információink vannak: Anna története. Ez utóbbit készíti elő az első kisfilm, ami a drámaóra gerincét adja. A novellában szereplő töredékes információkra építve töltjük fel a hiányzó részeket, ami után megvizsgálhatjuk a mi döntésünk és az író döntésének egyezéseit vagy különbségeit.

Célcsoport	9–10. évfolyam
Időkeret	45 perc
Drámás fókusz	Kell-e felelősséget vállalnom a hozzám közel állók tetteiért, vagy csak saját magamért tartozom felelősséggel?
Téma és tanulási terület	Felelősségvállalás kontra megúszás, társadalmi felelősségvállalás
Főbb kompetenciák (2db)	Társas kompetenciák, tudatosság kompetenciái
TUDÁS (Mit emelünk ki a műből?) **KÉPESSÉG (Milyen változást szeretnénk eredményezni?)** **ATTITŰD (Milyen viszonyt hozunk létre a művel?)**	Ismerje meg az adott kor, a műben szereplő emberek normáit, mind a társadalmi viszonyok, mind az erkölcsi megbecsülés terén. Megvizsgálja a mű világa és a mai kor erkölcsi normáinak hasonlóságait és különbségeit. Fontosnak tartja, hogy betartsuk a társadalmi normákat, felismerje az erkölcsi értékeket, kedvezően ítélje meg azt, ha valaki kiáll az elvei mellett, legyen az első látásra bármilyen furcsa is.
Gyakorlatok összefoglaló ismertetése – módszertan – élmény	egész csoportos szerepjáték, kiscsoportos szerepjáték, egész csoportos improvizáció, egyéni szerepjáték, néma jelenet, levélírás, tanár szerepben
Eszközigény	papír, íróeszköz, Kártony befejezetlen levele kinyomtatva, a szerepek felvételéhez jelzésértékű kellékek: 3 db különböző kendő (anya, Erzsi, Anna), 1 db kalap (Kártony Gábor)

A film alapjául szolgáló irodalmi műhöz való viszony jele: ß	Konvenciók típusa jele: ¤	Fejleszteni kívánt kompetenciaterület jele: #
● 5-legközelebbi ● 1-legtávolabbi	● szóbeli (SZ) ● írásos (Í) ● vizuális (V) ● performatív (P)	● digitális (D) ● személyes és társas (SZT) ● önkifejezés (Ö) ● munkavállalói (M) ● tanulás (T) ● kommunikációs (K) ● gondolkodás (G)
További jelmagyarázat az óravázlatokhoz: ● Az oktatók ***dőlt betűvel*** olvashatják az egyes foglalkozáselemek célját. ● A tanári narrációkat **„IDÉZŐJELBE TETT SZÖVEGRÉSZEK”** jelölik.		

1. Bevezetés 1 perc

ß: 1
¤: SZ
#: K

A cél ismertetni a diákokkal, hogy mi fog történni a mai órán.

„A mai történetünk egy részét már megírták – egy novelláról van szó. Ezt szeretném ma veletek körüljárni. Ez a novella Mikszáth Kálmán *Bede Anna tartozása* című műve. A történetnek van egy része, amit az író csupán sejtet, amire csak utal, és amit már a nézőnek vagy az olvasónak a feladata hozzátenni. Ezeket a részeket szeretném veletek közösen kitalálni.”

2. Asszociáció 2 perc

ß: 3
¤: SZ
#: K

A cél ráhangolódni az órára.

„Nézzük meg a novella címét! Kinek mi jut eszébe arról, hogy tartozás? Kinek vagy minek tartozhat az ember, és mivel? Hogyan látjuk, napjainkban milyen az emberek pénzhez való viszonya? Mit tesz a pénz az emberrel?”

3. Amit Mikszáth nem írt meg… 3 perc

ß: 3
¤: SZ
#: G

A film első részének levetítése.

„Levetítem a történet első részét. Ez olyan lesz, mintha csak pletyka lenne: figyeljétek meg, hogy mik hangzanak el ebben a részben!”

(Az eredeti novella előtörténetében Bede Annát látjuk, ahogy a gazdaságban illegálisan kereskedik szeretője, Kártony Gábor manipulációja hatására. A férfi megkéri Annát, hogy adjon át egy lopott tehenet egy férfinak és tegye el a pénzt. Anna megkérdezi, miért van szükség arra, hogy az ő pajtájukban történjen az átadás, mire Gábor azt feleli, a felesége figyeli minden rezdülését, és ha meglátja, mit csinál, fel fogja jelenteni. Anna fél, hogy őt jelentik fel, és ezzel hírbe hozza a családját is, de Gábor azt mondja, Annára épp azért nem gyanakszik majd senki, mert feddhetetlen a családja. Azzal győzködi, hogy az üzlet anyagi haszonnal jár, és tudja, Annáék milyen nehéz helyzetben vannak. Arról nem is beszélve, hogy ő a tervnek csak végrehajtója, nem értelmi szerzője, valójában neki, Gábornak segít. A végső érve, hogy mennyire szereti őt, és csak úgy veheti el feleségül, miután elvált, ha el tudja tartani, amihez elengedhetetlen az anyagi biztonság. Előadásában boldogságuk zálogát jelenti ez az üzlet.)

4. Reflexió 2 perc

A cél a filmmel és a történettel kapcsolatos kérdések tisztázása.

ß: 3
¤: SZ
#: G

“Kérdések:

- Mik a »pletyka« részletei? Mi derül ki a történetből?
- Kik voltak a szereplők?
- Mi a viszony köztük és valójában mit kér Annától a szeretője?
- Mi a vége ennek a résznek – ha nem is lehet erre egyértelmű választ adni?

„Ugorjunk vissza a filmen látott történet elejére. Annát a szeretője egy bűncselekmény elkövetésére kéri és ő hajlik is rá. De vajon hogyan dönt végül és mit szól ehhez a családja?”

5. A család 3 perc

A cél mélyíteni a diákok helyzethez való viszonyát.

ß: 3
¤: P
#: G

Egy jelenetet improvizálunk a résztvevők segítségével.

„Anna végül eleget tett Kártony kérésének, a tehenet Annáék pajtájába vitték – most is odabent áll. Várnak az orgazdára. Erzsi és az édesanya a vacsora asztalnál ülnek, ahogy szoktak. Azt szeretném kérni, hogy két ember segítsen nekem eljátszani ezt a jelenetet. Ha megengeditek, én lennék Anna és szeretném, ha valaki felvenné a húgom és az anyám szerepét. Annyit kellene előtte megbeszélnünk, hogy a családból ki és hogyan viszonyul ehhez az egészhez? Az is jó, ha mind a hárman egyetértenek, és az is, ha nem gondolja mindenki ugyanazt a kialakult helyzetről. Az is lehet, hogy egy árva szót sem szólnak egymáshoz. Tegyünk egy próbát ezzel!”

Osszuk ki a kellékeket a szereplőknek! A három kendő jelzi a három nőt a családban.

6. Reflexió 5 perc

A cél m*egvizsgálni a döntési helyzetet és a lehetséges következményeket az imént improvizált jelenet fényében.*

ß: 3
¤: SZ
#: G

„Járjuk körbe a történteket! Mi történt az imént? Miért?”

Itt több verzió is elképzelhető. Lehet, hogy a család meg se rezzen a lopott tehén miatt, hiszen jól jön a pénz. Lehet, hogy kikelnek, hogy Anna miért sodorja veszélybe a családot. Lehet, hogy az egyik szereplő Anna mellé áll, a másik ott marad egyedül az ellenérveivel. A lényeg, hogy a jelenet után kérdezzünk rá a miértekre.

„Mit tegyen Anna? Tegyen eleget Gábor kérésének vagy szálljon ki?”

7. Ahogy az lenni szokott… 3 perc

ß: 3
¤: Í
#: G

A történet bonyolítása.

„Kiderült a simlisség. Hogy pontosan mi a helyzet, azt máris elmondom. El fogom játszani Anna szeretőjét, Gábort, aki éppen Annának ír levelet. Felteszem a kalapot, leülök ide az asztalhoz és felolvasom, ami eddig megvan. Ezután pedig azt kérném, hogy segítsetek befejezni a levelet. A levél eleje így hangzik:

»Drága Anna! Szerelmem! Az a nyavalyás Szűcs Pali – hogy dögölne meg ott, ahol van… elkapták a lopott tehénnel. Az a tetű persze mindent bevallott. Kaptam egy levelet a királyi ítélőtábláról és hamarosan te is kapni fogsz. Vizsgálat indult az ügyben, de amíg ezek vizsgálódnak, addig még sok víz lefolyik a Dunán. A feleségem továbbra sem sejt semmit – sem az üzletünkről, sem a kapcsolatunkról – és hálás lennék, ha ez így is maradna. És mivel a ti pajtátokban történt a dolog és a pénz is nálad van, arra gondoltam, hogy…«”

A résztvevők instrukciói alapján a szerepben lévő foglalkozásvezető befejezi a levelet.

8. Nem várt fordulat 3 perc

A cél a történet árnyalása.

ß: 2
¤: P
#: G

„Mit gondoltok, hogy alakult Anna története? Mi történt ezután? (Szóban meghallgathatunk néhány teóriát, illetve, ha valaki emlékszik az óra elején levetített filmrészletre, azt is elmondhatja: Anna meghalt.) Nem is mondom, inkább megmutatom. Csak egy képet, egy pillanatot szeretnék veletek közösen megjeleníteni: ehhez kellene nekem Bede Erzsi és az édesanya (lehet ugyanaz a két szereplő, aki játszotta), de most mindenki más is vegyen részt a játékban! Azt kérem, hogy álljon fel mindenki és vegyük körbe ezt az asztalt, ami körül az imént vacsorázott a család. Ez most egy ravatal. Itt áll a család és a gyászoló tömeg. Annát képzeljük ide (ha valaki szeretne, lehet ő a halott)! Nyári forróság van, délután két óra. A távolban harang szól és valami zeneszó, ahogy ilyenkor lenni szokott (ezt akár be is játszhatjuk). Kártony Gábor is itt van a tömegben – én most ő leszek. Elindulunk ebből a képből, meg fogjuk mozdítani, először nektek semmit nem kell tennetek. Amikor én elindulok, az lesz a kezdés. A lehető leghosszabb úton fogok odafurakodni a családhoz. Mindenki döntse el magában, hogy ő maga tud-e valamit a köztem és Anna közt lévő viszonyról, vagy teljesen gyanútlan. Amikor elhaladok mellette, elég, ha bármit jelez: akár azzal, hogy rám se néz. A végén mondani fogok valamit a családnak, erre készüljetek és reagáljatok úgy, ahogy gondoljátok."

A foglalkozásvezető elindul, keresi a tekinteteket. Nem kell sietni, lehetőleg minden játszóhoz jussunk el, de az „én mintha itt se lennék attitűddel". A családhoz érve a következő mondat hangozzék el: *„Őszinte részvétem…! Nagyon hálás vagyok, hogy végül nem mondtak semmit rólam. Hogy Anna tartotta a hátát, ez sokat jelent. Büszkék lehetnek rá. A tehén… szóval a tehénért kapott pénz, ugye, az Annánál volt. Annak a fele… értik. Szóval este átjönnék érte, ha lehet…"*

Ha a család reagál valamit, akkor azt még meg lehet várni.

A kérdés a következő:

- ha mondhatna egy mondatot Erzsi, akkor mi lenne az?
- mi lenne az anya mondata ennek az embernek?
- ha tehetné, Anna mit mondana ezt hallva?

9. A felelősség kérdése 3 perc

A cél megvizsgálni a döntési helyzetet és a lehetséges következményeket.

ß: 3
¤: Í
#: G

„Aztán ugyanezen a napon, este, nem sokkal azután, hogy mindenki hazament és Erzsi egyedül maradt az édesanyjával, a Bede család egy levelet kapott – itt ért véget a kisfilm, amit láttunk. Ebben az állt, hogy Bede Annát fél év börtönre és az anyagi kár megfizetésére kötelezték. Jelezze ezt egy papírlap, amit ideteszek az asztalra. Aztán jött Gábor is, hogy elvigye a pénz felét. Innen indulunk. Azt szeretném kérni, hogy jelenítsük meg ezt a helyzetet, ha csak egy villanásra is. Gábort én játszom, és ismét kell két segítő, akik fel tudják venni az anya és Bede Erzsi szerepét."

10. Reflexió 5 perc

A cél megvizsgálni a döntési helyzetet és a lehetséges következményeket.

ß: 3
¤: SZ
#: G

„A kérdésem a következő: mit tegyenek most Erzsi és az édesanya? A Bede család álljon bosszút, menjenek el a rendőrségre, adják fel Gábort, vagy mondják el a feleségének a viszonyt? Tegyenek meg bármit, csak vegyenek revansot? Vagy talán maradjanak csendben, felejtsék el az egészet? Hiszen Anna meghalt: mondják ezt a bíróságon. Ki mit gondol, mit kellene tenniük?”

11. Egy erkölcsös világban 4 perc

ß: 5
¤: SZ
#: G

A film második részének levetítése.

A második részben a novellából ismert tárgyalást nézzük végig. Bede Erzsi magára vállalja az Annára kirótt büntetést, a bírónak pedig megesik rajta a szíve, és egy kegyes hazugsággal miszerint Anna mégsem volt bűnös, felmenti.

12. Lezárás 5 perc

A cél megvizsgálni a döntési helyzetet és a lehetséges következményeket.

ß: 3
¤: SZ
#: K

Lehetséges állítások, kérdések:

- Az életben helyesen kell cselekedni, mert ez a hozzáállás megtérül.
- A családban felelősséggel tartozunk egymás tetteiért.

Csak magamnak tartozom számadással. Ha a lelkiismeretem rendben van, akkor minden rendben van.